

E-Quality

Kenniscentrum voor emancipatie in de multiculturele samenleving

Gender en rol zmv-zelforganisaties

De lokale overheid en zmv-zelforganisaties
December 2004

AANLEIDING

De rol en de functie van zmv-zelforganisaties staat in de samenleving enorm in de belangstelling. De toenemende verharding in de samenleving zorgt ervoor dat de spanningen tussen burgers van verschillende etnische achtergronden toenemen. De overheid wordt steeds kritischer als het om zmv-zelforganisaties gaat. Sommige politici maken bezwaar als de overheid met een religieuze of semi-religieuze organisatie praat wanneer het om minderheden gaat. Zij vinden dat de overheid kritischer moet gaan kijken naar de organisaties waarmee zij een dialoog voert. Van oudsher zijn zmv-organisaties voornamelijk door mannen opgericht. De laatste jaren worden steeds meer vrouwenorganisaties opgericht. De vraag rijst hoe het met emancipatie en gender staat bij de traditionele zmv-zelforganisaties, die voornamelijk uit mannen bestaan. Wat is of kan de rol van gemeenten hierin zijn?

DOELSTELLING

De doelstelling van dit factsheet is om aan te geven wat gemeenten en zmv-zelforganisaties aan elkaar hebben, en wat er voor nodig is om de emancipatie van zmv-zelforganisaties te bevorderen. Het factsheet is gericht op beleidsambtenaren en politici die werkzaam zijn op het terrein van emancipatie, participatie en integratie. Een tweede doelgroep zijn maatschappelijke instellingen die met zmv-zelforganisaties te maken hebben.

FEITEN EN CIJFERS

Het aantal Turkse zelforganisaties is 1125, hiervan zijn er 60 specifieke vrouwen-organisaties. De Turkse gemeenschap is goed georganiseerd in Nederland. In algemene Turkse en Marokkaanse zelforganisaties zijn vrouwen nog vaak ondervertegenwoordigd. Het aantal vrouwenorganisaties bij Molukkers is niet zo hoog. Dit is te verklaren doordat er veel vrouwen in de algemene Molukse zelforganisaties actief zijn. Het aantal religieuze organisaties is vooral hoog bij Surinamers. Onderstaand schema is een weergave van de zmv-zelforganisaties in Nederland.

Aantal organisaties naar etniciteit

Organisaties	Surinamers	Turken	Marokkanen	Molukkers
Algemeen	880	1125	720	399
Vrouwen	35	60	42	5
Jongeren	8	105	79	8
Religieus	251	170	176	21

Bron: CBS, 2003 (Migrantenorganisaties in Nederland. A. van Heelsum, 2004)

In de periode dat het integratiebeleid in Nederland uitging van de gedachte dat migranten teruggingen naar hun land van herkomst, werden in nagenoeg alle grote steden subsidies verstrekt aan zmv-zelforganisaties. Deze subsidies werden doorgaans verstrekt door het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur en na de decentralisatie ondergebracht bij de gemeenten.

Inmiddels hebben zich nieuwe visies op integratie ontwikkeld die variëren van de uitspraak dat het integratiebeleid is mislukt of deels mislukt (Commissie Blok). In veel gemeenten wordt uitgegaan van een algemeen beleid. De conclusie die wordt getrokken, is dat zmv-zelforganisaties meer moeten samenwerken met autochtone organisaties. Op dit moment is er nog geen eenduidig gemeentelijk beleid voor zmv-zelforganisaties. E-Quality heeft een onderzoek gedaan naar het gemeentelijk subsidiebeleid voor zmv-zelforganisaties. Hieronder een korte weergave.

INTEGRATIE EN GEMEENTELIJK SUBSIDIEBELEID VOOR ZMV-ZELFORGANISATIES

Een scan van E-Quality onder een aantal gemeenten leverde het volgende op:

- Een beperkt aantal gemeenten heeft voorwaarden geformuleerd voor de erkenning en subsidie van migrantenorganisaties, waaronder participatie van vrouwen en interculturaliteit, bijvoorbeeld Gemeente Breda;
- Enkele gemeenten subsidiëren nog activiteiten gericht op de versterking van de eigen identiteit, bijvoorbeeld Gemeente Utrecht;
- Bij enkele gemeenten ontbreekt een integratie- of emancipatienota;
- Programma's van plaatselijke politieke partijen zijn veelal genderblind als het over zelforganisaties gaat, waardoor specifieke inbreng van de vrouwen(organisaties) onderbelicht blijft;
- De emancipatieadviesraden zijn afgeschaft in de grote gemeenten;
- Multiculturele adviesraden in twee van de vier grote steden worden afgeschaft. Alleen de gemeenten Utrecht en Rotterdam hebben nog een multiculturele adviesraad. In Rotterdam zijn ook al plannen om er een ander soort adviesraad van te maken. De adviesraad van Utrecht heeft zes vrouwelijke leden (vijf zmv-vrouwen) en drie mannelijk (twee zmv-mannen);
- De structurele subsidie voor lokale zelforganisaties worden of zijn al afgeschaft;
- Emancipatie is geen criterium voor het verkrijgen van activiteitsubsidie op lokaal niveau;
- Vrouwenorganisaties worden gedwongen om meer te gaan samenwerken, om nog in aanmerking te komen voor projectsubsidies, bijvoorbeeld in Amsterdam;
- Er is geen uniformiteit in het subsidiebeleid voor zmv-zelforganisaties;
- Het criterium 'minimaal aantal vrouwen' in de besturen is geen gemeentelijk beleid;
- Cultuurbeleving en onderwijs in eigen taal worden ontmoedigd. Dit stuit op verzet en/of onbegrip bij zmv-organisaties. Uit onderzoek komt naar voren dat zmv-organisaties het juist van belang vinden de eigen cultuurbeleving te combineren met activiteiten die bevorderen dat migranten hun plek in de Nederlandse samenleving vinden (Pennix en van Heelsum, 2004);
- Diversiteit is geen criterium op lokaal niveau;
- Enkele gemeenten subsidieert alleen nog verenigingen. Deze hebben leden en op deze wijze stimuleert men een democratische structuur, bijvoorbeeld Gemeente Delft.

Om een goed en duidelijk beeld te krijgen van wat de verhoudingen zijn tussen gemeenten en zmv-organisaties, zijn ook de zmv-organisaties benaderd voor een quickscan. Hieruit blijkt wat de mogelijke rol kan zijn van zmv- zelforganisaties richting gemeenten.

Een scan van E-Quality onder een aantal zmv-zelforganisaties leverde het volgende op:

- Zelforgansaties voelen zich vaak gebruikt door de gemeenten. Pas als er een probleem is, worden zij geacht dit op te lossen;
- Organisaties hebben het gevoel dat zij het werk van welzijnswerkers overnemen, terwijl die daar betaald voor krijgen;
- Ze krijgen geen subsidie meer voor sociaal-culturele activiteiten, terwijl deze als erg belangrijk worden ervaren;
- Zelforganisaties willen meer deskundigheidsbevordering;
- Zelforganisaties hebben een duidelijke achterban;

- Er is veel kennis aanwezig bij de organisaties, waar anderen van kunnen leren. Tegelijkertijd gaat er veel kennis verloren, omdat men die niet vastlegt;
- Ze vormen een brugfunctie voor migranten die niet bereikt worden door het huidige beleid;
- Ze stimuleren identiteitsontwikkeling;
- Ze geven voorlichting over zorg, educatie en de samenleving;
- Ze zijn een ontmoetingsplek waar mannen en vrouwen zich veilig voelen;
- Zelforganisaties die een subsidie ontvangen dienen duidelijk zichtbaar te maken waar deze subsidie voor dient;
- Ze zijn goede overlegpartners, omdat ze weten wat er speelt in de samenleving;
- Veel traditionele zelforganisaties willen vernieuwing, meer jongeren en vrouwen;
- Emancipatie gaat van binnenuit de gemeenschap;
- Er mogen wel meer eisen gesteld worden aan organisaties die de emancipatie niet bevorderen;
- Om emancipatie en participatie te stimuleren kunnen zelforganisaties beloond worden met een bonus.

PRAKTIJKVOORBEELDEN

DE ROL VAN ZMV-ZELFORGANISATIES

In de adviesraad van de gemeente Utrecht, 'Saluti', zijn vrouwen goed vertegenwoordigd. Daarnaast heeft de raad commissies die adviseren over inburgering, interculturalisatie en subsidieaanvragen van zmv-organisaties. Saluti heeft nauwe contacten met zmv-organisaties, zodat men kan inspelen op het emancipatie- en integratievraagstuk. De gemeente Utrecht verleent subsidie aan zelforganisaties als zij ten doel hebben om vanuit de eigen gemeenschap de emancipatie en integratie te stimuleren.

In de gemeente Gouda werkt politie en justitie samen met zmv-organisaties om de sociale cohesie in de stad te waarborgen. Belangrijke sleutelfiguren uit de zmv-organisaties zijn structurele overlegpartners.

Stichting Kezban werkt met vrijwilligers met dezelfde culturele/religieuze achtergrond als hun doelgroep: vrouwen die te maken hebben met (dreiging van) eerwraak en die om hulp vragen. Dit bevordert adequate advisering en doorverwijzing.

Stichting Nisa for Nisa, een organisatie voor Marokkaanse vrouwen van 40+, organiseert wekelijks een informatiebijeenkomst voor vrouwen over zorg, welzijn, politiek, etc. Deze groep vrouwen is nauwelijks te bereiken, maar via deze vrouwenorganisaties krijgen zij toch de nodige kennis en informatie.

Deelgemeente Amsterdam-Oost/Watergraafsmeer heeft een plan van aanpak rond huiselijk geweld ontwikkeld in samenwerking met migrantenorganisaties, waaronder twee vrouwenorganisaties, welzijnsinstellingen en de politie/buurtregisseur. Voor de verdere ontwikkeling en uitvoering is structureel overleg tussen genoemde instellingen.

In stadsdeel de Baarsjes in Amsterdam is er naar aanleiding van de moord op Theo van Gogh een initiatief gekomen van een welzijnsinstelling, zelforganisatie en de deelraad om in iedere wijk in de Baarsjes een bedrag van 250 euro ter beschikking te stellen aan burgers die de dialoog willen aangaan met burens in de wijk. Een buurtbewoner kan zijn of haar burens uitnodigen bij hem/haar thuis voor een lunch. Zo wil het stadsdeel stimuleren dat burens elkaar beter leren kennen.

VOORBEELDEN TER ONDERSTEUNING VAN ZMV-ZELFORGANISATIES

Het platform Helpdesk Zelforganisaties van Migranten van Forum heeft veel zelforganisaties ondersteund. Deze helpdesk die tot voor kort werd gefinancierd door het Ministerie van Volksgezondheid en Welzijn, is opgehouden op 31 december 2003. Zelforganisaties kregen trainingen aangeboden op het gebied van deskundigheidsbevordering, fondsenwerving, coaching en men kon vergaderen op het kantoor van Forum. In 2002 maakte 62 landelijke zelforganisaties gebruik van de faciliteiten van het platform Helpdesk Zelforganisaties.

Project 'Eigenwijs Participeren', was een project voor moderne, eigentijdse zmv-organisaties. Dit project richtte zich op het professionaliseren van zmv-organisaties, door middel van provinciale manifestaties en een documentaire die in het najaar van 2002 op de landelijke televisie werd uitgezonden. Deze activiteiten zijn door en voor migranten opgezet. Vrijwilligers zetten zich in om de participatie en ontplooiing van migranten op eigen wijze te verbeteren. Daarmee dragen deze organisaties hun steentje bij aan het emancipatie- en integratieproces van migranten in de Nederlandse samenleving. Het project 'Eigenwijs Participeren' was een initiatief van het VSB fonds. Dit project is ook opgehouden in december 2003.

ANALYSE EN AANBEVELINGEN

Zmv-zelforganisaties zullen altijd blijven bestaan. Zij komen immers voort uit de behoefte van de achterban of omdat een groep mensen gezamenlijk iets wil bereiken. Deze organisaties worden vaak betrokken bij de plannen van de overheid. Vooral op lokaal niveau worden zmv-zelforganisaties vaak bevroegd door ambtenaren van de gemeenten. Zmv-zelforganisaties kunnen een wezenlijke rol spelen in het emancipatie- en integratieproces. Deze zelforganisaties dienen echter wel het gevoel te krijgen dat zij een legitieme organisatie zijn die bestaansrecht heeft en als volledige partner wordt gezien. Structureel overleg tussen zelforganisaties en gemeenten kan ervoor zorgen dat men niet tegenover elkaar komt te staan, maar juist naast elkaar. Er is veel kennis en know how aanwezig bij migranten-zelforganisaties. Deze kan optimaal worden benut door zowel leden van de achterban als door ambtenaren van de gemeenten. (Fennema en Tillie, 2000).

Het aspect gender is erg belangrijk om de diversiteit binnen zmv-zelforganisaties te bewerkstelligen. Hiervan hangt deels ook het bestaansrecht van zmv-zelforganisaties af. Immers de achterban wordt steeds diverser en meer en meer vrouwen participeren in de samenleving. Zelforganisaties die nu nog voornamelijk uit mannen bestaan, geven zelf aan meer vrouwen in hun besturen te willen hebben. Gemeenten kunnen hier een belangrijke rol in spelen. Bijvoorbeeld door zelforganisaties te belonen als zij emancipatiebevorderende activiteiten organiseren of meer vrouwen in besturen opnemen. Daarnaast kan men een stimuleringsmaatregel toepassen (bijvoorbeeld een bonussysteem) indien men zich inzet voor de emancipatie en integratie van de eigen groep. In dat geval kunnen zelforganisaties uitsluitend een bonus ontvangen indien de activiteiten die zij ontplooiën aan de eisen van emancipatie voldoen, zoals door gemeenten zijn opgesteld. Deze eisen kunnen ook gelden voor niet zmv-zelforganisaties. De resultaten van de quickscan onder zmv-zelforganisaties geven aan dat deze open staan voor emancipatie in de groep.

Intensieve samenwerking van de lokale overheid met zmv-zelforganisaties is van groot belang. Ook de Commissie Blok ziet een plaats voor zmv-zelforganisaties. Een van de aanbevelingen was om bij subsidiering zoveel mogelijk uit te gaan van projecten die bijdragen aan emancipatie en integratie. Tot slot stellen de Ministers Verdonk en De Geus in hun *Plan van aanpak op hoofdlijnen voor de emancipatie en integratie van vrouwen en meisjes uit etnische minderheden* dat vrouwen betrokken moeten worden bij onderwerpen die hen aangaan. Men kan leren van reeds opgedane ervaringen. Er is veel kennis aanwezig bij zelforganisaties. De zmv-zelforganisaties concluderen dat er nog te weinig kennis zichtbaar voor handen is. De helpdesk zelforganisaties van Forum is erg belangrijk geweest ter ondersteuning van zmv-organisaties. Ook het project 'Eigenwijs

Participeren' van het VSB fonds bood een goede kans om de participatie en emancipatie bij zmv-zelforganisaties te verbeteren. Allerlei initiatieven die de afgelopen jaren zijn ontwikkeld om zelforganisaties te ondersteunen zijn beëindigd. Dit terwijl zmv-zelforganisaties aangeven meer ondersteuning te willen op het gebied van deskundigheidsbevordering. Vooral op lokaal niveau kunnen gemeenten zmv-zelforganisaties hierbij ondersteunen. Daarnaast is een zmv-zelforganisatie ook een belangrijk kanaal om zmv-mannen en -vrouwen te bereiken en hen bij gemeentelijk beleid te betrekken, bijvoorbeeld het integratiebeleid. Zo creëer je een win-winsituatie voor allen.

Zelforganisaties kunnen problemen signaleren en adviseren hoe hulpverleners het beste de problematiek en de betrokken personen kunnen benaderen. Veel onderwerpen kunnen in eigen kring en/of in samenwerking met andere instanties worden besproken. Het gaat hierbij om wederzijdse, deskundige ondersteuning teneinde te komen tot de beste aanpak in de diverse culturen. Zmv-zelforganisaties kunnen een belangrijke rol spelen in het emancipatie- en integratieproces. Het model dat door de adviesraad Saluti uit Utrecht wordt gebruikt, kan tevens door andere gemeenten in het land als good practice worden aangenomen.

Gemeenten hebben een aantal instrumenten ter beschikking om gender te bevorderen bij de traditionele zmv-zelforganisaties. Een van de instrumenten is een gender budget analyse. Hiermee kunnen gemeenten waarnemen of de subsidiegelden bestemd voor vrouwen en meisjes, ook bij hen terecht komt. Een ander belangrijk instrument dat gemeenten vaak al hanteren, is subsidie. Gemeenten hanteren criteria en randvoorwaarden in hun beleid richting zmv-zelforganisaties. Het criterium 'zelforganisaties dienen vrouwelijke bestuursleden te hebben' kwam in de quickscan onder gemeenten niet naar voren. Gemeenten die de emancipatie van zmv mannen en vrouwen willen bevorderen, kunnen door middel van de instrumenten subsidie en gender budget analyse, randvoorwaarden creëren. Gemeenten kunnen zo de regie houden, en daardoor een brugfunctie vormen naar de rijksoverheid.

BRONNEN

- Factsheet *mensenrechten van vrouwen in het integratiebeleid*, Den Haag: E-Quality
Pennix, R., & A. van Heelsum (2004), *Bondgenoot of spelbreker? Organisatie van immigranten en hun mogelijke rol in het integratieprocessen*. Utrecht: Forum.
Heelsum van, A. (2004), *Migrantenorganisaties in Nederland. Deel 1: Aantal en soort organisaties en ontwikkelingen*. Utrecht: Forum.
Heelsum van, A. (2004), *Migrantenorganisaties in Nederland. Deel 2: Functioneren van de organisaties*. Utrecht: Forum.
Fennema, M. & Tillie, J. (2000) *Sociaal kapitaal en politieke participatie van etnische minderheden*. Amsterdam: Uitgeverij Het Spinhuis.
Tweede Kamer der Staten- Generaal, Brief van de Minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie *Bruggen bouwen van de Tijdelijke Commissie Onderzoek Integratiebeleid*. TK 28689,2003-2004.
Tweede Kamer der Staten- Generaal (2003) *Rapportage Integratiebeleid Etnische Minderheden*, Brief van de Minister van Vreemdelingenzaken en Integratie, TK 29 203, nr 11, 2003-2004.
Forum (2003), *Zelfservice Nieuwsbrief voor zelforganisaties van migranten*. Nummer 3

www.eigenwijsparticiperen.nl
www.forum.nl
www.e-quality.nl

Deze factheet is mede dankzij het Internationaal Informatiecentrum en Archief voor de Vrouwenbeweging (IIAV) tot stand gekomen. www.iiav.nl